

Кабаченко Н.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри Школа соціальної роботи ім. В.І. Полтавця,
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
e-mail: kabachenko@ukma.edu.ua

ГЕРАТРИЧНА СОЦІАЛЬНА РОБОТА

В Україні термін геронтологічна соціальна робота поширений досить мало, натомість в практиці соціальної роботи в країнах Європи та США він використовується досить широко. Геронтологічна соціальна робота передбачає, що соціальні працівники мають спеціальні знання, що стосуються процесу старіння, обізнані із проблемами, які пов'язані зі старінням, а саме фізичні, психічні, соціальні аспекти старіння, а їх діяльність спрямована на допомогу та підтримку людей 60+. Основна мета їх роботи - покращення якості життя клієнтів похилого віку, захист таких людей від тих, хто може скористатися їх вразливістю, допомога в інтеграції в громаду та суспільство в цілому.

Геронтологічні соціальні працівники надають широкий спектр послуг людям похилого віку як індивідуального та групового характеру, так і в сім'ях та громаді (Schneider, Kropf, & Kisor, 2000).

В практиці соціальної роботи та в науковій літературі також широко використовується термін геріатрична соціальна робота. Вона так само стосується допомоги та підтримки людей похилого віку, але більше фокусується саме на проблемах здоров'я в похилому віці і активно впроваджується в різноманітних закладах, які опікуються питаннями здоров'я, наприклад в госпіталах, будинках для людей похилого віку тощо.

Діяльність геронтологічного соціального працівника передбачає наявність у нього спеціальної освіти. Тому багато шкіл соціальної роботи пропонують окремий напрям освіти – геронтологічну чи геріатричну соціальну роботу. Передбачається, що оскільки тривалість життя збільшується і частка людей похилого віку в більшості розвинених країн складає від 20 до 30%, то попит на відповідних фахівців буде зростати.

Навчання геронтологічних соціальних працівників значно відрізняється за змістом від навчання соціальних працівників загальної практики. Воно, насамперед, орієнтоване на вивчення таких тем, як демографія старіння, основні теорії старіння, соціологія старіння та політика щодо людей похилого віку, стереотипи щодо старіння, психічне здоров'я та добробут в похилому віці, додаткова та альтернативна медична допомога. Також навчання включає вивчення фізіології старіння, зокрема зміни в діяльності ендокринної, нервової системи, репродуктивної системи, скелетно-м'язової та репродуктивних систем тощо. Особливо розглядаються психічні розлади - такі як депресія, деменція та хвороба Альцгеймера, ризик суїцидальної поведінки, тривожність, залежність від алкоголю тощо. Подібні навчальні програми включають ряд тем, які присвячені «здоровому старінню» та стосуються

харчування, фізичної активності, питань імунізації в похилому віці, запобіганню та зменшенню ризиків падіння, проблем безсоння, а також розглядають питання сексуальності, організації дозвілля та соціальної активності, духовності та релігії. Важливими є питання, присвячені болю, зокрема його природі, управлінню болем, типам болю, розумінню болю та поведінки людей залежно від їх культурної приналежності тощо.

Значна увага в процесі навчання приділяється темам, які пов'язані зі смертю та вмиранням, та включають розуміння горя та горювання в різних культуральних контекстах, процес вмирання та його аспекти, особливості паліативної та хоспісної допомоги, практики знеболювання, переваги та обмеження вмирання вдома. Особливе місце займає тема спілкування з умираючими людьми.

Особлива увага в курсі приділяється проблемам жінок похилого віку, оскільки дослідники останнім часом активно говорять про фемінізацію пізнього віку, оскільки в віковій групі населення 65+ жінки значно переважають. Жінкам похилого віку досить часто доводиться виконувати ролі доглядальників як за подружжям, так і за родичами похилого віку чи внуками. При цьому вони самі можуть потребувати послуг з догляду.

Також актуальними є питання проживання, організації побуту, транспортування, наявних можливостей системи підтримки, а також умов для продовження освіти.

Все більш актуальними, особливо з огляду на пандемію Covid-19, стають теми соціальної ізоляції та засобів для її зменшення, а також насильства щодо людей похилого віку - насильства в інституційних закладах, нехтування собою, а також домашнього насильства. Відповідно значна доля навчальних заходів стосується розуміння та визначення різних типів насильства, запобігання його проявам, виявлення факторів ризику та фактів насильства, а також засобів подолання проявів насильства щодо людей похилого віку і, насамперед, жінок.

Значне місце в програмах навчання геріатричних соціальних працівників займають проблеми спілкування в похилому віці. Часто вони виникають в процесі розвитку хвороби Альцгеймера, але також можуть бути пов'язані з втратою слуху, розладами мовлення тощо.

І останнє, на що варто звернути увагу, аналізуючи зміст навчальних програм із геронтологічної соціальної роботи, це питання навчання та всебічної підтримки членів сім'ї, які виконують функції доглядальників за людьми похилого віку.

Таким чином, збільшення тривалості життя людей похилого віку передбачає збільшення спектру послуг з допомоги та підтримки цієї групи населення і відповідно вимагає спеціалізованої підготовки соціальних працівників, які б могли професійно координувати та надавати таку допомогу та підтримку. Якщо в західних країнах така підготовка ведеться, то в Україні фахівці лише починають усвідомлювати її необхідність.

Список використаних джерел:

1. Nancy P. Kropf, Anne J. Kisor (2000) Gerontological Social Work: Knowledge, Service Settings, and Special Populations. Brooks Cole/Thomson Learning.

2. Geriatric as a Profession URL: <https://www.americangeriatrics.org/geriatrics-profession/training-requirements/training-geriatric-social-workers> (дата звернення: 02.02.2022)
3. Scharlach, A., Damron-Rodriguez, J., Robinson, B., Feldman, R., 2000; Educating social workers in an aging society: A vision for the 21st century. Journal of Social Work Education, 36:(3), P.521-538. URL: [https://books.google.com.ua/books?id=bXW4AQAAQBAJ&pg=PA36&lpg=PA36&dq=Scharlach,+A.,+Damron-Rodriguez,+J.,+Robinson,+B.,+Feldman,+R.,+2000;+Educating+social+workers+in+an+aging+society:+A+vision+for+the+21st+century.+Journal+of+Social+Work+Education.,+36:\(3\),+521-538](https://books.google.com.ua/books?id=bXW4AQAAQBAJ&pg=PA36&lpg=PA36&dq=Scharlach,+A.,+Damron-Rodriguez,+J.,+Robinson,+B.,+Feldman,+R.,+2000;+Educating+social+workers+in+an+aging+society:+A+vision+for+the+21st+century.+Journal+of+Social+Work+Education.,+36:(3),+521-538) (дата звернення: 02.02.2022)

Ростовська Т.В.,
магістр соціальної роботи,
старший викладач кафедри Школи соціальної роботи ім. В.І. Полтавця,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
e-mail: t.rostovska@ukma.edu.ua

БЕЗПЕКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

З 1980-х років і досі тема безпеки соціальних працівників на робочому місці у напрацюваннях професійних організацій найбільше стосується насильства з боку клієнтів, трохи менше - з боку колег. Першими цю тему почали вивчати Національні асоціації, публікуючи результати досліджень та рекомендації для фахівців, але досі в Етичних кодексах соціальних працівників різних країн питання безпеки на робочому місці не є пріоритетом або не згадується зовсім [1; 4; 5]. У країнах, де соціальна робота не має такої довгої історії, питання безпеки працівників на робочому місці найчастіше зводиться до «техніки безпеки» й «охорони праці», повністю уникаючи вивчення проблеми насильства щодо фахівців чи інших порушень їх прав. Зокрема в Україні тема насильства з боку клієнтів соціальних служб не досліджується і замовчується.

Для формування політики безпеки соціальних працівників на робочому місці у деяких країнах видають окремі рекомендації, оновлюючи та доповнюючи їх. Наприклад, у Сполучених Штатах Національна асоціація соціальних працівників (2013) та Управління з охорони праці (2016) у своїх Guidelines звертають увагу на такі моменти: соціальні служби відповідальні за формування політики безпеки в офісах, зокрема за наявність засобів захисту (тривожні кнопки, рації, телефони) та організацію робочого простору (широкі і світлі коридори, правильно розставлені меблі); «польові» соціальні працівники мають подавати супервізорам точні плани своїх майбутніх маршрутів, тримати з ними постійний зв'язок і не здійснювати виїздів додому чи в місця перебування клієнтів наодинці; фахівців мають регулярно навчати аналізу ризиків та технік самозахисту на випадок загрози з боку клієнтів (у тому числі під час навчання майбутніх фахівців у Школах соціальної роботи); соціальні служби мають розробляти та впроваджувати плани попередження ризиків, а